Op weg naar een evenwichtige balans tussen bancaire zorgplicht en contractvrijheid bij het openen of opheffen van een betaalrekening?

mr. J. Meijerhof

19 september 2025

Universiteit Leiden

Het belang van een betaalrekening anno 2025

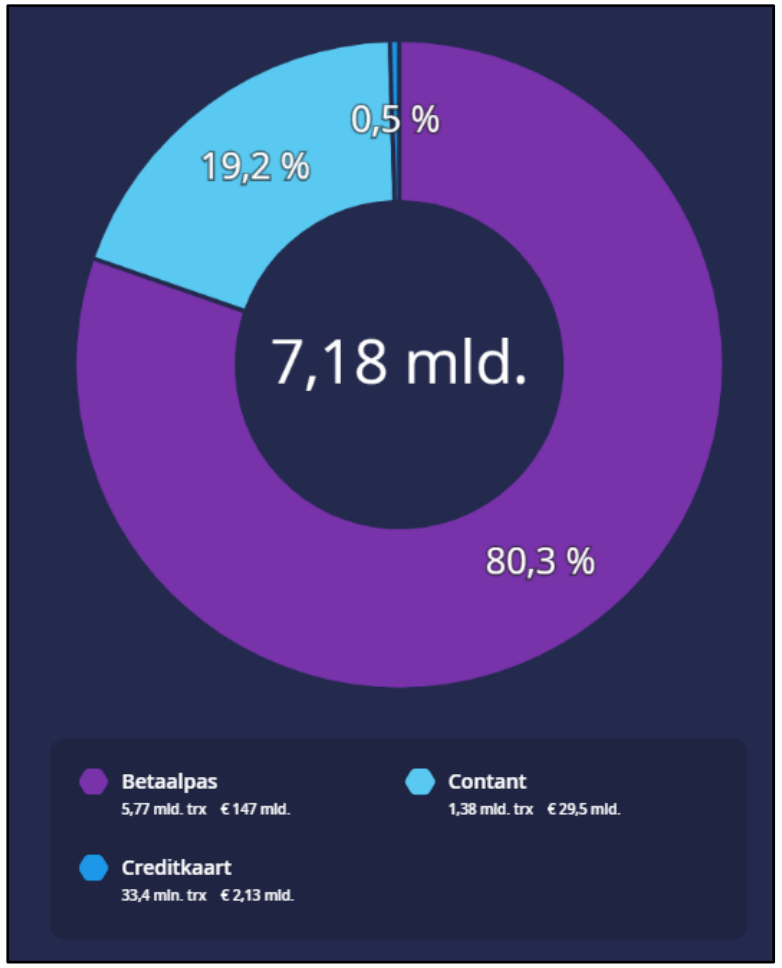

Transacties aan de toonbank in 2024
[Bron: Betaalvereniging Nederland]

- Basisbetaalrekening voor consumenten vlg. artikel 4:71f e.v. Wft
- In 2027 Europees verbod op contante betalingen van meer dan €10.000 voor transacties met en tussen handelaren en dienstverleners
    - In Nederland limiet van €3.000 voor contante betalingen voor goederen als onderdeel van de Wet plan van aanpak witwassen

Banken als poortwachters van het financiële stelsel

- Verbod tot aangaan of voortzetten contractuele relatie art. 5 jo. art. 3 Wwft
- In 2023 besteedden banken in totaal ongeveer € 1,7 miljard aan het tegengaan van witwassen en financiering van terrorisme

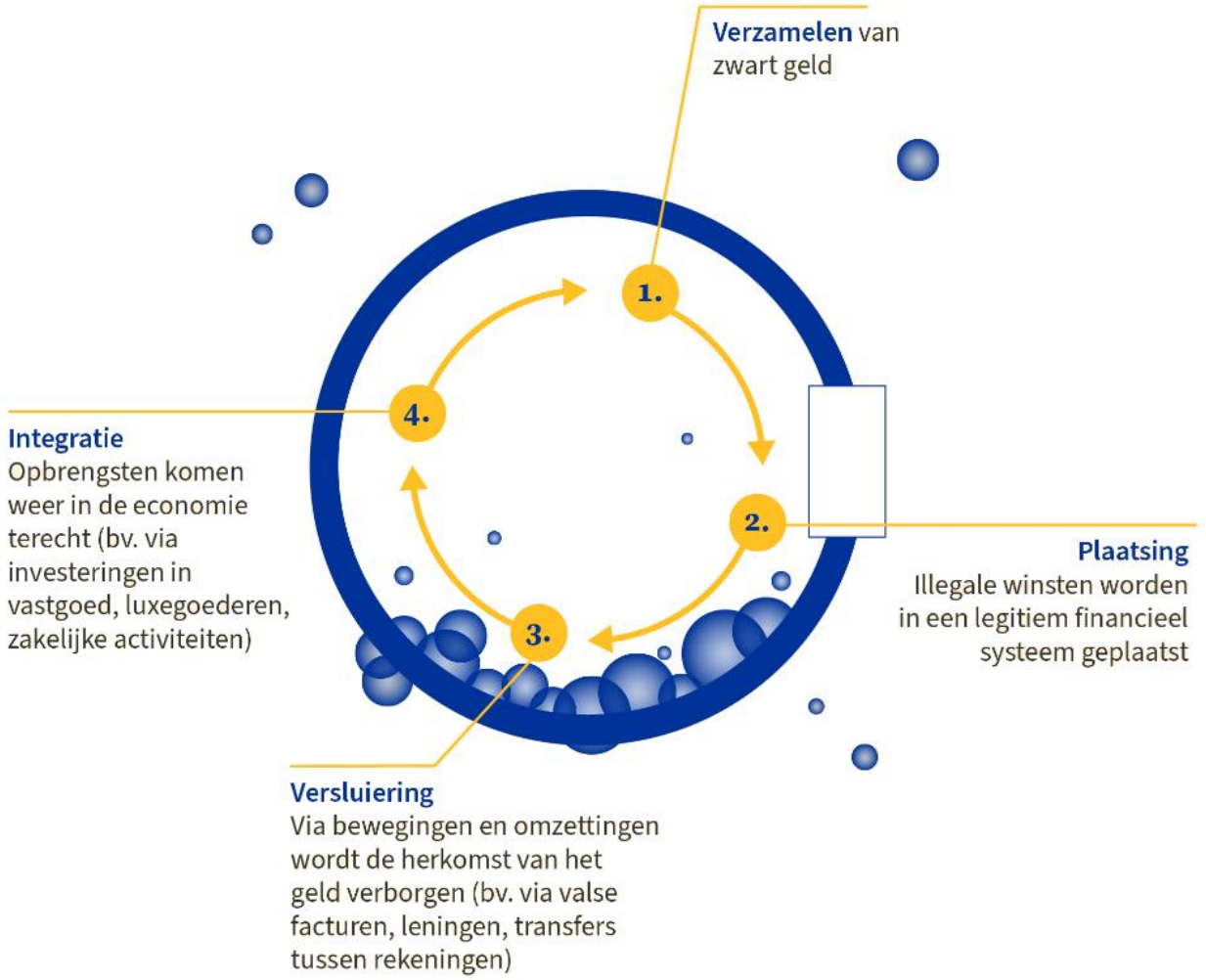

Een greep uit het nieuws

ING betaalt 775 miljoen vanwege ernstige nalatigheden bij voorkomen witwassen

ABN AMRO betaalt 480 miljoen euro vanwege ernstige tekortkomingen bij het bestrijden van witwassen

Rabobank voor de rechter om mogelijke fouten bij witwascontroles

De Volksbank moet 20 miljoen aan boetes betalen

De zorgplicht bij het opheffen van een betaalrekening

- Art. 6:248 lid 2 BW; HR 10 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:2929 (*ING/De Keijzer*)
- Zorgplicht opgenomen in art. 35 van de Algemene Bankvoorwaarden
- Discussie omtrent het vereiste van een individuele belangenafweging

  - Bijv. Hof 's-Hertogenbosch 9 december 2008, ECLI:NL:GHSHE:2008:BI0880;

    Rb. Amsterdam 2 maart 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:945.

De zorgplicht bij de aanvraag van een betaalrekening

HR 5 november 2021, ECLI:NL:HR:2021:1652 (*Yin Yang II*): Hebben banken ook ten aanzien van niet-consumenten een verplichting om een betaalrekening aan te bieden?

Hof Amsterdam 21 januari 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:121, r.o. 3.6: Het beginsel van de contractsvrijheid brengt mee dat iedereen het recht heeft om niet te worden verplicht een contractuele relatie aan te gaan met een ander. Ook banken hebben dit recht. Dit recht is fundamenteel en zwaarwegend, maar het is niet onbegrensd. Bij de begrenzing van dit recht voor banken is onder meer van belang dat hun maatschappelijke functie een bijzondere zorgplicht meebrengt ten opzichte van derden met wier belangen zij rekening behoren te houden op grond van hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt.

3.12 Het is voor Yin Yang c.s. vrijwel onmogelijk om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer, laat staan om een bedrijf te exploiteren, zonder te beschikken over een betaalrekening bij een bank. Yin Yang c.s. hebben aangevoerd dat zij diverse banken hebben benaderd, maar dat geen van de benaderde banken een relatie met Yin Yang c.s. wenst aan te gaan. De wetenschap dat ING Bank heeft opgezegd, in combinatie met een mediacheck, was voor de banken al voldoende om hen als nieuwe klanten te weigeren, aldus Yin Yang c.s. (…) Yin Yang c.s. hebben dus een groot belang erbij dat zij een betaalrekening kunnen aanhouden bij ING Bank. Aan een betaalrekening zonder faciliteiten voor het storten van contant geld is een minder groot risico op witwassen verbonden. Het belang van ING Bank om het risico op witwassen te vermijden, wordt dus minder hard geraakt. Daarom bestaat er onevenredigheid tussen de belangen van Yin Yang c.s. enerzijds en die van ING Bank anderzijds.

Implicaties voor zorgplicht en contractvrijheid

- Verschil in maatstaf: *ex tunc* versus *ex nunc* toetsing en de consequenties voor de contractvrijheid
- De bijzondere zorgplicht van een bank als parapluterm
    - HR 23 mei 1997, ECLI:NL:HR:1997:AG7238 (*Rabobank/Everaars*): het beschermen van de cliënt tegen het gevaar van diens eigen lichtvaardigheid of gebrek aan inzicht
- Noodzakelijk voor deelname aan het maatschappelijk verkeer of noodzakelijk voor de bedrijfsvoering van een onderneming?
    - Rb. Amsterdam 28 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:1081

Actuele ontwikkelingen

- Het Ministerie van Financiën verkent de mogelijkheid van een regeling voor een zakelijke basisbetaalrekening

    - Non-paper van 20 maart 2025 aan de Europese Commissie over de toegang van ondernemingen tot een betaalrekening

- Nieuw AML-pakket op komst

- Sectorbreed overleg via de Nederlandse Vereniging van Banken en het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer

Dank voor uw aandacht!

Universiteit Leiden

Josine Meijerhof

Hazelhoff Centre for Financial Law

j.meijerhof@law.leidenuniv.nl

Universiteit Leiden